

ANTON TOMŠIČ V MARIBORU

JAROSLAV DOLAR

V pičlih petih letih Tomšičevega javnega udejstvovanja je pač najvažnejša doba, ki jo je od jeseni 1867 pa do svoje smrti pomladi 1871 prebil kot politični organizator in urednik »Slovenskega naroda« v Mariboru.

Bilo je v oni dobi, ko je bila politična organizacija slovenskega naroda že na prehodu iz patriarhalnega zbiranja okoli politično aktivnejših mož v vedno smotrnejšo aktivizacijo ljudskih množic, čeprav je bilo težišče političnega dela še vedno na narodnostnem osveščanju slovenskega meščana v čitalniški družabnosti; torej v dobi, ko sta ob glasovanju za dualizem in pod postopoma naraščajočim vplivom liberalnih idej zadeli staroslovenska in mladoslovenska generacija druga ob drugo in se je kot reakcija na vedno očitnejše svobodomiselstvo Mladoslavencev že pripravljala politična koncentracija konservativnih sil.¹

Ustanovitev prvih slovenskih čitalnic v Mariboru in drugod po štajerskem, akcija za Slovensko matico, tabor ob tisočletnici sv. Cirila in Metoda, nastanek mariborskega programa, ustanovitev »Slovenskega naroda«, borba za slovensko tiskarno in priprave za ustanovitev posojilnice, vse to so momenti, ki kažejo, da je, kakor pravi Železnikar,⁸ »okolu 1870. l. v marsikaterem oziru slovensko težišče bilo ob periferiji Dolenje štajerske, v glasovitem Mariboru«.

Za ta svoj privilegirani položaj je imel Maribor tedaj tudi najvažnejše predpogoje. Saj se je že v 50ih letih začela v Mariboru in na štajerskem koncentracija nacionalnih delavcev. Za stalno ali za dalj časa so bivali v Mariboru: Prelog, Trstenjak, Raič, Majciger, Dominkuš, Janko Sernec, Šuman, Pajk, Tomšič, Rapoc, Jurčič, Zarnik in Železnikar. Razen teh, ki so vplivali na družabno in politično življenje, je treba omeniti še Kočevarja, J. Vošnjaka, Ploja in Razlaga ter deloma tudi Skazo, ljudi, ki sicer niso bivali v Mariboru, a so bili z Mariborčani v tesnih stikih.

Ugodna za razvoj politike v smislu Mladoslavencev pa je bila oddaljenost od prvaške Ljubljane, kjer so se morala vsa naprednejša stremeljenja boriti z ogromnim odporom starih.

Gotovo najvažnejši moment v nenadni živahnosti mariborskega političnega življenja pa je bil prometni in gospodarski položaj Maribora. Že Janko Sernec je v svojem projektu »Narodovega« programa,² ki ga je Tomšič skoro dobesedno natisnil v svojem »Vabilu k naročbi« (dat. 20. marca 1868) opozarjal na prometno lego Maribora ob vratih v Slovenijo. Gospodarsko, politično in kulturno pa se je bil Maribor izza 50ih let razvil iz patriarhalnega, napol kmečkega, narodnostno nediferenciranega mesteca radi dograditve koroške železnice v važno središče vsega Podravja. Stare naprave in miselnost so se morale umakniti podjetnim prišlekom, ki so s svojim kapitalom prinesli tudi liberalizem in narodnostno diferenciacijo. Iz dvojezičnih štajercev so Mariborčani postali trdi Nemci. Drobeci slovenskega meščanstva pa so se mogli v narodnostno eksponiranem štajer-

skem obdržati le, če so sprejeli narodnostni program tudi na liberalni osnovi.

Družabno in z njim politično življenje mariborskih Slovencev se je tedaj razvijalo v čitalnici, ki je bila v glavnem družabno središče ter po stalnih gostilniških omizjih ali doma v salonih oziroma pisarnah vplivnejših Mariborčanov, kjer že nahajamo kali višje politične organizacije. Zanimivo je, da se je iz te prve čitalniške dobe ohranil spomin na dva čeha, inženjerja Chocholovška in Jedličko, češ, nikoli pozneje ni bilo v čitalnici tako lepo, kakor tedaj, ko so bili tu Čehi.³ Udejstvovanje Benjamina Ipavca v mariborski čitalnici pa je pomenjalo za ves Maribor umetniško in kulturno pridobitev.

Ko je prišel Tomšič kot 25letni doktorant jeseni 1867 v Maribor ter postal koncipient v tedaj visoko frekventirani pisarni drja Ferdinanda Dominkuša, je mogel upravičeno upati, da se bo težki socialni položaj, v katerega je bil zabredel tekom svojega študija v Gradcu, ker ga njegovi sicer premožni starši niso podpirali, vsaj deloma izboljšal. Verjetno je, da je šlo tudi pri Tomšiču za spor med ambicioznimi kmečkimi starši in sinom študentom, ki ni hotel v bogoslovje. To domnevo potrjuje tudi dopis iz Gradca v Slovincu,⁴ kjer neznan dopisnik (morda Koceli, ali celo sam Tomšič), govoreč o 20ih slovenskih pravniki, razvija tole sliko gmotnega stanja takega študenta: »Da jih zdaj strašna sila tare, dá se lahko misliti. Malokateremu gre tako srečno spod rok, da bi si pridobil lekcij in si po tej poti nekaj prislužil. Starši jim nočejo ne beliča več pošiljati, ker se niso v bogoslovnico podali. Nekteri so morali že med letom odstopiti, dasiravno so sinovi premožnih staršev. Ako bi se ne našlo semtertje usmiljenih domorodcev, morali bi gladu poginiti.« Tomšičeva tožba, ki jo je julija 1868 napisal J. Vošnjaku:⁵ »... Tudi sem v denarnih stiskah katerih ne bom nikdar premogel, ker so mi doma vso pomoč odrekli.« pa bi kazala tudi na dolgove. Dejstvo, da sta z Jurčičem stanovala kar v uredništvu,¹⁵ kakor nam to popisuje J. Vošnjak, in Tomšičeva izjava mlademu Ivanu Hribarju:⁷ »Od danes do jutri imam zaslužek in še ta je skromen« dokazuje, da se mu je njegovo upanje na trdnjši gmotni položaj le deloma izpolnilo. Šele solastništvo »Slovenskega naroda« in tiskarne, ki jo je snoval s pomočjo Skaze in Tanšiča, je sicer mračnega in zaradi neozdravljive tuberkuloze ter erotičnih težav hudo zagrenjenega Tomšiča napolnilo z novim optimizmom. V decembru 1870 se je nekaj časa pečal celo z mislijo, da se oženi. Vendar je to misel kmalu opustil. Njegova motivacija Jurčiču: »S ženitvijo itak ni nič. Saj veš, da nikamor ne pridem, mariborske Nemkinje pa ne maram; wie soll ich also ins volle Menschenleben greifen« pa menda ni bila odkritosrčna. Pač pa je v tem času sklenil, da si uredi življenje in vzame sestro (Marijo) k sebi za gospodinjo. Za to dobo velja najbrž tudi Vošnjakovo pričevanje,⁶ da »je pozneje imel čedno stanovanje v Čeligovi hiši«.

Kedaj so se ustanovitelji »Slovenskega naroda« odločili za Dominkušev predlog, da postane njegov

Anton Tomšič

Dr. Josip Vošnjak

Ivan Železnikar

Dr. Janko Sernec

koncipient Tomšič urednik snujočega se lista, nisem mogel ugotoviti. Na vsak način se je to zgodilo precej pred 9. marcem 1868, ko piše Tomšič Janku Sernecu² že kot urednik. Zdi se, da za Tomšiča niso govorili zgolj zdravi nazori o političnih vprašanjih, ki jih je razvijal v razgovoru s svojim šefom, ampak tudi dejstvo, da ime predsednika graške »Slovenije« vsaj med dijaštvom, na katero so ustanovitelji posebno računali, ni bilo gluho. Soodločale so pri tem gotovo tudi osebne zveze, ki jih je imel Tomšič z Jurčičem in Levstikom, posebno pa njegovi članki v »Slovenskem gospodarju«, če drži domneva, da so z A. T. in T. signirani članki, ki so od aprila 1867 izhajali v »Slovenskem gospodarju«, res Tomšičevi.

S tem, da je prevzel uredništvo »Slovenskega naroda«, se je odločila njegova usoda. S svojim novim poklicom je bil tako tesno povezan, da kljub obljubljeni pomoči pri študiju za rigorozne na izpite ni več resno mislil. Najjasneje se zrcali to njegovo razpoloženje menda v pismu, ki ga je 1. decembra 1870 pisal Jurčiču: »Ako se torej [6. decembra, ko bi se naj odločilo, ali prevzame s Skazo in Vošnjakom »Slovenski narod«, ali pa ga radi spora z Dominkušem zapusti] vse razbije, se bom gotovo fental. Kaj čem? Pisarit ne grem več, družega posla nimam, denarja tudi ne, rigorozirati nimam s kom, menda tudi ne volje za učenje.« In tako je ostal žurnalista do svoje smrti. Bivši nemirni študent, ki je študiral gimnazijo v štirih mestih, se je dokončno ustalil in Maribora ni več zapustil — če odštejemo seveda potovanja, ki jih je narekoval novi poklic (n. pr. v Prago na Husove slavnosti, v Sisek na sestanek jugoslovanskih politikov, na Dunaj, v Trst, Ljubljano in morda še kam). Moral se je vživeti v mariborske razmere.

Ob primitivni politični organizaciji, ki je slonela skoro izključno na družabnosti, je bilo važno, v kakih osebnih odnosih je stal do tiste peščice ljudi, ki so tvorili takratno slovensko družbo. Družabna nesoglasja bi mogla izzvati nevarne motnje v političnem delu.

Do Dominkuša, ki je bil izprva kot odvetnik potem pa kot eden najvplivnejših lastnikov njegov šef, bi moral čutiti hvaležnost, saj je bil Dominkuš tisti, ki ga je kot revnega študenta sprejel v svojo pisarno in mu potem preskrbel službo, za katero edino je čutil veselje in talent. Toda odnosi med njima so se morda,

ker je Dominkuš tako hvaležnost od samosvojega, ponosnega in skrajno občutljivega Tomšiča pričakoval, morda tudi radi ljubosumnosti, ki jo je čutil Dominkuš do njega, često prav resno skalili. Tomšič je videl v Dominkuševem obnašanju tako animoznost do sebe, da je bil nekaj časa prepričan, da se mora eden izmed njiju od »Slovenskega naroda« umakniti. Morda ga je prav ta misel izpodbujala, v prizadevanju, da se z ustanovitvijo tiskarne osvobodi iz Dominkuševga varuštva. Pripravljen je bil celo, da prevzame uredništvo »Slovenskega gospodarja« »zato, ka se Dominkuš prepriča, ka me niti z lepa niti z grda ne spravi iz Maribora«, kakor piše 7. dec. 1870 Jurčiču. Kljub temu navidez nepremostljivemu nasprotju med Dominkušem in Tomšičem se je pač radi znane Dominkuševe mehkobe in nemara tudi po posredovanju Vošnjakovem razmerje med obema izgladilo.

Za Vošnjaka, ki se je morda še bolj kakor Dominkuš uveljavljal kot šef, se Tomšič ni mogel nikoli prav ogreti, čeprav se mu je, kadar si že ni mogel več sam pomagati, često potožil.

Tudi z Zarnikom se nista razumela. Vzrok temu nesoglasju je Tomšič označil z besedami, ki jih je 18. marca 1868 napisal Jurčiču: »Mož je šobo obesil, da ga niso vzeli v Maribor«. Torej tekma. Zdi se, da tudi to nasprotje ni imelo očitnih posledic — razen, če je bil Zarnik res pisec napada zoper Tomšiča, ki ga je januarja 1871 prinesel »Zvekan« z Zarnikovim podpisom. Tomšič je ta napad v listnici uredništva demantiral v Zarnikovem imenu z izjavo, da prijateljsko občujeta. Čeprav je prišlo med njima do ostrih besednih spopadov in se Tomšič v korespondenci z Jurčičem in Levstikom o njem ne izraža baš laskavo, sta morala vendarle izhajati, saj sta bila dokaj časa tesna sodelavca.

Janka Serneca imenuje Tomšič v svojem pismu Jurčiču februarja 1871 »absolutističnega debelobutneža«, pač, ker je imel priliko spoznati trmo, s katero je znal Sernec svojo voljo uveljaviti. Razen tega mu je hudo zameril, ker ga Sernec menda v pravdi o »Tujčevi peti« ni hotel zagovarjati. Videti je, da sicer nista mnogo občevala, a Sernečevo žalovanje za Tomšičem, katerega je imel baje zelo rad, dokazuje, da sta se morala vendarle še dobro razumeti.

Posebno razmerje je moralo biti med Tomšičem in Razlagom. Ta je pač cenil njegove zmožnosti, saj

mu je celo ponujal uredništvo »Slovenskega pravnik«, a si je kot njegov uradni zagovornik lastil pravico, da kontrolira njegovo delo. Tomšič ga sploh ni jemal resno.

Najintimnejša Tomšičeva prijateljka sta bila gotovo Koceli in Jurčič. Dočim smo o Tomšičevem razmerju do Kocelija, ki mu je bil tovariš na univerzi ter po njegovi smrti menda tudi iniciator zbirke za spomenik, poučeni le iz skopih opazk Jurčiču, kjer ga menda najčese omenja kot tovariša v družbi, nam je Tomšičevo prijateljstvo do Jurčiča v njegovih pismih jasno izpričano. Po toplini Jurčičevega nekrologa Tomšiču in po mestu, ki ga citira Tomšič iz Jurčičevega romana, kjer je govor »o dveh najboljših prijateljih« Levstiku in Tomšiču, se da sklepati, da je bil tudi Tomšič Jurčiču zelo blizu. Da je bilo to prijateljstvo že starega datuma, kaže Tomšičevo veselje nad Jurčičevim prihodom v Maribor (»Od veselja bi skakal, ko bi se spodobilo za tako resnega človeka, kakor sem jaz, ko čujem, da Te je volja priti v Maribor«).

Izmed ostalih je treba še omeniti: Železnikarja, ki je nemara poznal tudi skrivnost njegove smrti, saj je bil zadnja noč z njim, Fr. Rapoca, ki mu je bil tovariš v Dominkuševi pisarni, Duhača ml. in Skazo, ki ju Zarnik⁵ oziroma Vošnjak⁶ prišteva med Tomšičeve prijatelje.

Gotovo je, da s Tomšičem ni bilo lahko občevati. Toda napetih odnosov med njim in vodilnimi štajerskimi politikami, ki so mu menda prevečkrat dajali čutiti podrejenost v njihovi službi, ni povzročila samo njegova velika zagrenjenost, ki se je ob njegovi trmi mogla stopnjevati v zaprtost in osornost, s katero se je skušal radi svoje rahločutnosti zavarovati zoper zunanji svet, ampak v veliki meri tudi njegovi nazori o političnem življenju. Mladostni idealizem, s katerim je bil vstopil Tomšič v politično življenje, ga je namreč zelo zgodaj privedel v huda razočaranja. Pikre, skoro cankarjevske opazke o »rodoljubih«, ki jih je že on dajal pod narekovaje, nam jasno pričajo o nazorih, ki marsikomu niso mogli ugajati. Ko na primer 8. oziroma 9. dec. 1868 poroča Levstiku: »Zagovornika ne morem dobiti: eden je par volov kupil, drugi se hoče ženiti itd., nobeden nima časa ali pravzaprav dobre volje. Da bi le zopet okrevale, ne vprašam po zagovorniku, dasiravno moram priznati, da tako vedenje naših »rodoljubov« ni nič prav spodbujljivo.« Ali ko 1. dec. 1870 piše Jurčiču: »*Rodoljubja manjka*; prazne muhe in lumparija so rodoljubju prostor vzele.«

Kljub temu pa je z izredno odločnostjo in pogumom vztrajal na začrtani poti; 22. oziroma 23. jun. 1869 piše Levstiku: »Vprašam za »beherdo«! Pač vem, da se snuje pravda, pa naj se; stvar mora iti naprej, če tudi tu pa tam kdo na poti obleži. Dokler se nam bodo pred vsakim sodnijskim pristavom in policijskim komisarjem hlače tresle, toliko časa pač: žalostna mi majka! Neodločna politika je lumparija!«

Da se je Tomšič teh načel tudi dosledno držal, pričuje poročila o sporih, ki jih je imel z oblastmi, ker ni sprejemal pisem, na katerih je bilo pisano njegovo ime v nemški ortografiji; nemški plačilni nalog pa so mu morali vsiliti s policijsko asistenco.

Zamera, v kateri je živel nekaj časa z vodilnimi štajerskimi politikami, pa gotovo ni bila tako huda, da

bi bil upravičen reči mlademu Hribarju:⁷ »Tukaj me vsi sovražijo; ko bi vas jaz imel kam priporočiti, imelo bi to ravno nasproten učinek.« Zdi se, da je Tomšič tu močno pretiraval.

Čeprav so bili, kakor je videti iz navedenega, posamezniki v tako različnih odnosih med seboj, homogenost družbe ni trpela, pa bodisi, da so se sestajali v Dominkuševi ali Sernečevi hiši, ali v uredništvu »Slovenskega naroda«, ali pa, da so sedeli pri slovenskem omizju v Ronacherjevi¹⁶ gostilni, kakor nam to popisuje Železnikar:⁸

»Kogar je pot nanesel v živahno dravsko mesto, vsak ustavil se je ondu vsaj za par ur, kajti razumnosti, in to odličnega, bilo je tedaj veliko in miza v gostilni Ronacherjevi bila je zvečer navadno premala, kajti zahajali so tja ne le narodnjaki Mariborski, ampak tudi vsi rodoljubi, prišedši z dežele v Maribor. Ronacher, dasi rodom koroški Nemec, imel je slovensko mizo posebno v čisljih, bil je ponosen nanjo. Ne samo, da so Slovenci bili jako solidni gostje, zahajali so v slovenski krog tudi odlični prištaši nasprotnega nam tabora, ker v vsem Mariboru ni bilo živahnejše in duhoviteje družbe nego v gostilni Ronacherjevi, nikjer toliko dovtipov in toli prijazne zabave ...

S pokojnim Tomšičem in Jurčičem, dr. Kocelijem, dr. Ipavcem, ki vsi že davno spe v preranem grobu in z mnogimi drugimi izvrstnimi rodoljubi, ki še sedaj delujejo na narodnem polju razpravljaj, je pokojni dr. Zarnik razna narodna vprašanja. V »Slovenskega naroda« uredništvu, v gostilni Ronacherjevi porodila se je marsiktera misel, ki se je potem zaplodila po vsem slovenskem svetu.«

Tudi čitalniškega življenja se je Tomšič udeleževal. Ko je mariborska čitalnica začela uvajati predavanja na besedah, je Tomšič 28. nov. 1868 predaval »o nekaterih stvkih mednarodnega prava«, a vsaj 4. febr. 1871 se je dal voliti v odbor.¹⁰ Ali je sodeloval tudi pri pevskem zboru, ali celo pri igrah, ki so jih tedaj predvajali (n. pr. »Ultra«), nisem mogel doznati.

Poseben pomen za narodnostno probujo dežele pa so imeli sprva čitalniški izleti v okolico. 3. maja 1868 so se na primer zbrali na veselici pri Veliki nedelji,¹¹ kjer je sodeloval pevski zbor ljutomerske čitalnice in je poleg Hermana in Zarnika govoril navdušeni množici tudi Tomšič navdušujoč govor. Včasih se je tak izlet mogel končati tudi manj navdušeno. Ko je avgusta 1869 prišla k Trojici večja družba, v kateri je bil tudi Tomšič, da se prepriča, »ali bi bilo mogoče v onih krajih napraviti slovensk tabor«, jih je nekdo ovadil in vsi so prišli v preiskavo radi ščuvanja.¹²

Z odločnostjo v uvodnikih »Slovenskega naroda« in v govorih, ki jih je imel na taboru in na političnih shodih ter z doslednostjo in pogumom, ki ga je bil pokazal tudi napram oblastem bodisi v tiskovnih pravdah, bodisi v borbi za Slovensko politično društvo ali za slovensko tiskarno, si Tomšič ni pridobil le izrednih simpatij mladine, ampak tudi spoštovanje nasprotnikov, ki ga pač niso le radi rdečkaste brade imenovali: »windischer Heiland«. In zdi se, da ne pretirava poročilo,¹³ ki pravi: »Navdušenost je postala tako velika, da so nekateri iskreni narodnjaki vzeli v roke popotni les ter so šli osem ur daleč po-

zdravljat urednika Tomšiča ter ga zahvaljevat za trudapolno narodno delo.«

Še preden pa je mogel videti uspehe svojega dela, so ga 26. maja 1871 na njegov 29. rojstni dan našli mrtvega v postelji. Čeprav je komisija¹⁴ samomor izključila, govorice o njegovi nagli smrti niso hotele utihniti. In celo J. Vošnjak to možnost dopušča. Zdravniška komisija se je pač ozirala ne le na kmečkega očeta, ampak tudi na posledice, ki bi jih tedaj imela vest o samomoru znanega politika. Njegov pogreb je potrdil velik sloves in priljubljenost, ki jo je užival pokojnik.

¹ Podatke o politični in kulturni zgodovini slovenske štajerske in Maribora imam iz Glaserjevih in Baševih razprav v Mariborskih koledarjih od 1931–34 ter iz študije Baš Fr.: »K zgodovini narodnega življenja na Spodnjem Štajerskem«, ČZN XXI., p. 23–89.

² BAM (Veda IV. 278.)

³ Po pripovedovanju gospe Koprivnikove, hčerke dr. Janka Serca.

⁴ Slovenec II., 54.

⁵ Tomšičeva korespondenca: Jurčiču v mestnem arhivu v Ljubljani; Vošnjaku v dež. muzeju v Ljubljani; Levstiku v Studijski knjižnici v Ljubljani. Doslej po večini neobjavljeno.

⁶ J. Vošnjak: Spomini, II.

⁷ I. Hribar: Moji spomini. I., p. 41.

⁸ Železnikar: Uvod v I. zvezek Zarnikovih zbranih spisov, p. XX.

⁹ SGp III., 48; SN I., 101.

¹⁰ Arhiv mariborske čitalnice. Zapisnik sej. Neobjavljeno.

¹¹ SGp II., 19; SN I., 16.

¹² SN 28. VIII. 1869.

¹³ SN XXV., 75.

¹⁴ SN IV., 62.

¹⁵ Uredništvo »Slovenskega naroda« je bilo do 3. sept. 1868.: Stolni trg 184. (1891. demolirana enonadstropna hiša nasproti današnjemu kapitlju) potem: Gosposke ulice 117 (na oglu današnje Jurčičeve in Gosposke ulice).

¹⁶ Danes: Ljubljanska kreditna banka.

FRANCESCO ROBBA

DR. ANTON VODNIK

Arhivalna studija

(Nadaljevanje)

Časa je moral po vsej priliki imeti še kaki dve leti. Tako je Robba poleg oltarjev sv. Katarine in sv. Barbare napravil za zagrebško stolnico še tri druge oltarje, izmed katerih se je ohranil samo eden, oltar sv. Emeriha v Novi vasi pri Zagrebu. O tem, ali je napravil Robba še četrti oltar, kakor poroča v omenjenem pismu jezuitski rektor Barci nadškofu Esterhazyju — ni do danes ničesar znane.

Dne 27. maja 1729 se je sklenila z Robbo prva pogodba zaradi velikega oltarja v novi uršulinski cerkvi, dozidani l. 1726.,⁹⁵ in sicer na podlagi načrta, ki ga je napravil Janez Fusconi,⁹⁶ isti, ki je izdelal model za novo župno cerkev sv. Petra v Ljubljani.⁹⁷ Dne 29. maja istega leta pa so soustanoviteljica uršulinskega samostana Ana Katarina pl. Schellenburg in mati prednica Marija Rozalija, rojena grofica Lanthieri ter samostan v prisotnosti deželnega upravitelja grofa Orfeja pl. Strassoldo podpisali pogodbo, v kateri je Ana Katarina pl. Schellenburg določila za novi oltar glavnico 4000 gld.⁹⁸

Po nasvetu novega stavbenika (pač Robbe, ki je bil prevzel delo oltarja), se je v grobnici na novo začel kopati temelj, ker je bil prejšnji za veliki oltar preozek in prešibek. Delo je bilo silno težav-

no spričo že napolnjene grobnice, katero je bilo treba podpreti; in ker v že položenem temelju ni bilo trdne podlage, temveč se je v njem zbirala voda, je bilo treba za njim zabiti 252 hrastovih pilotov.⁹⁹

Ko je sklenil Robba pogodbo, je šel v Benetke, da nakupi potrebni marmor in začne z delom.¹⁰⁰ Pri nakupu marmorja (in sicer afrikanskega za štiri stebre) pa je bil posredovalec tudi neki Lorenzo Pezzana iz Benetk, ki je imel v uršulinskem samostanu v Ljubljani svakinjo, kateri je v tej zadevi pošiljal pisma in ki pravi sam o sebi, da je znana oseba v Benetkah. Bil je najbrž samostanu stalen posredovalec v trgovskih stvareh in nekak njegov zaupnik. Kakor izvemo iz enega Pezzanovih pisem, je Robba sam res kupil kararski marmor, ker pa pri nakupu afrikanskega marmorja ni bil udeležen, se je med njim in Pezzano vnel konflikt, zaradi katerega je Pezzana odstopil od nadaljnega posredovanja v le-tej zadevi.

V pismu z dne 16. julija 1729 poroča Lorenzo Pezzana svoji svakinji Mariji Antoniji, da je že preskrbel 500 listov zlata za samostan, a se mu ne zdi primerno, da bi jih poslal po pošti, ker bi bili stroški preveliki. Čez Trst je velika nevarnost, da se izgube. Prosi sveta, kako naj pošlje, ali pa bo treba čakati na kako osebo, ki bo šla v Ljubljano. Tako se bo stvar zavlekla za nekaj tednov.

⁹⁵ DS, 1902, p. 731.

⁹⁶ Akt v uršulinskem arhivu v Lj.

⁹⁷ ZUZ, 1923, p. 6.

⁹⁸ Anali v uršulinskem arhivu.

⁹⁹ I. c.

¹⁰⁰ Akt v uršulinskem arhivu.